

חזבאללה והח'ותים ולקחים מן המלחמה בתימן

המערכה על ההגמוניה במזרח התיכון, דרך הפריזמה של הלחימה בתימן, עלולה לשאוב את ישראל פנימה, ללב המערכה, ללא רצונה. על ישראל לעקוב בקפידה אחר ההתפתחויות כדי להקדים ולמגר ניסיונות של איראן ושל חזבאללה ליישם את הנלמד בזירה זו בחזית רמת הגולן ובלבנון

מורדים ח'ותים בתימן תוקפים שיירה של צבא סעודיה. איראן משתמשת בזירת המלחמה בתימן כשדה ניסויים לבחינה של אמצעים ושיטות לחימה

מערכה עקובה מדם, ובשל הסיוע שמעניקה איראן לח'ותים לא מצליחה הקואליציה הסעודית להכריע את המלחמה. המעורבות של חזבאללה, בעלת בריתה של טהראן, במלחמה בתימן, באה לידי ביטוי בייעוץ, באימונים, בהברחות אמצעי לחימה ועוד, והקשרים ההדוקים בין חזבאללה ובין הח'ותים מאפשרים לשני הצדדים ללמוד ולהפיק לקחים מניסיונו המבצעי של האחר.

במאמר זה נבחן מה יכולים הח'ותים ללמוד מניסיונו המבצעי של ארגון חזבאללה, ובעיקר מה יכול ארגון חזבאללה ללמוד מהמלחמה בתימן, וכיצד הידע והניסיון שצובר הארגון בזירה זו יכולים לבוא לידי ביטוי במערכה עתידית נגד ישראל.

מה יכולים הח'ותים ללמוד מחזבאללה

ארגון חזבאללה היה ועודנו היריב העיקרי של ישראל כמעט 40 שנים: משנות שהיית ישראל ברצועת הביטחון לאחר מלחמת

המערכה המתנהלת בתימן היא חלק מהמאבק האזורי בין איראן ובעלות בריתה ובין הקואליציה הערבית-סונית בהובלת סעודיה, על ההגמוניה במזרח התיכון. ניצחון ח'ותי במלחמה יעניק לטהראן שליטה בשני מעברי המים האסטרטגיים של מְצַ'י הורמוז ומְצַ'י באב אל-מנדב, ויאפשר את כיתורה של סעודיה על-ידי בעלות בריתה של איראן: עיראק בצפון, ותימן בשליטה של הח'ותים בדרום.

הקשרים בין חזבאללה ובין המורדים הח'ותים בתימן מתקיימים במהלך כעשור והפכו אינטנסיביים החל ב-2014, עת פתחו הח'ותים במתקפה, כבשו את צנעא הבירה והרחיבו את שליטתם לחלקים רבים של המדינה.

במרס 2015 נכנסה סעודיה, בראש קואליציה של עשר מדינות (מרביתן ערביות-סוניות), למלחמה נגד הח'ותים שהחלה כמבצע "סופה נחרצת", בניסיון להחזיר את השליטה במדינה לידי הנשיא החוקי עבד רבו האדי. מאז מתנהלת בתימן

אלים (מילי) ד"ר שאול שי, מרצה במרכז הבינתחומי בהרצליה ועמית מחקר בכיר במכון למדיניות נגד טרור (ICT) במרכז הבינתחומי בהרצליה. לשעבר סגן ראש המועצה לביטחון לאומי

הפעלת רקטות, טילים בליסטיים וטילי שיוט. הח'ותים עושים שימוש נרחב במגוון סוגים של רקטות, טילים בליסטיים ואף טילי שיוט לפגיעה במטרות הקואליציה בתימן ובעומק שטחה של סעודיה, ואף במטרות בשטח איחוד האמירויות.⁶ במהלך שנות המלחמה שוגרו אלפי רקטות קצרות טווח לעבר מטרות בשטחים הסעודיים הסמוכים לגבול עם תימן, וכ-200-300 רקטות וטילים לטווח בינוני וארוך לעומק שטחה של סעודיה.

בתחום הירי הרקטי יש לחזבאללה ניסיון רב, אולם זירת המלחמה בתימן מספקת לארגון הזדמנות להפעלת טילים בליסטיים ארוכי טווח (אף יותר מאלף ק"מ) וכן להפעלת טילי שיוט.

בדצמבר 2017 הכריזו הח'ותים כי שיגרו טיל לעבר פרויקט "באראקא" - הכור הגרעיני של איחוד האמירויות הנמצא בשלבי הקמה וממוקם בסמוך למפרץ הפרסי, כ-1,200 ק"מ מתימן. במקביל פורסם סרטון המתעד את שיגור הטיל לכיוון המטרה, ובו נראה בבירור טיל שיוט, הדומה במבנהו לטיל השיוט האיראני "סומאר".

בלחימה נגד סעודיה נדרשים הח'ותים להתמודד עם מערכות הגנה נגד מטוסים וטילים מסוג "פטריוט". סעודיה טוענת כי היא מצליחה ליירט את מרבית הרקטות והטילים המשוגרים לעומק שטחה, אולם יש להתייחס לטענות אלה בזהירות הנדרשת.

המעורבות של חזבאללה, בעלת בריתה של טהראן, במלחמה בתימן, באה לידי ביטוי ביעוץ, באימונים, בהברחות אמצעי לחימה ועוד, והקשרים ההדוקים בין חזבאללה ובין הח'ותים מאפשרים לשני הצדדים ללמוד ולהפיק לקחים מניסיונו המבצעי של האחר

הפעלת כטב"מים. מרכיב חשוב בתפיסת הלוחמה הא-סימטרית של איראן הוא מערך הכטב"מים, ותפיסה זו מיושמת גם על-ידי המורדים הח'ותים בתימן בהשראת הפטרונים בטהראן.

הח'ותים עושים שימוש נרחב בכטב"מים לצורכי איסוף מודיעין ומשתמשים בכטב"מים חמושים, שסופקו להם על-ידי איראן ושחלקם מורכבים בתימן, לצורך פיגועי התאבדות. האיראנים סיפקו לח'ותים ידע, ציוד וסיוע של מומחים לצורך הקמת קווי ייצור באזור צעדה, המעוז הראשי של הח'ותים בתימן, וכן באזור צנעא. הסעודים תקפו מן האוויר כמה פעמים מטרות ששימשו לייצור ואחסון כטב"מים, אולם ההצלחה בתקיפות אלה עד כה מוגבלת.

השימוש בכטב"מים נגד מטרות הקואליציה בתימן ובעומק שטח סעודיה הוא כמעט יום-יומי. על-מנת להתגבר על יכולות האיתור והיירוט של מטוסי הקרב וההגנ"א הסעודיות, פיתחו הח'ותים טקטיקה של הפעלת מספר רב של כטב"מים (לעיתים גם עשרה) במקביל.

הח'ותים עשו שימוש גם בכטב"מים מתאבדים לתקיפת

לבנון הראשונה בין השנים 1982-2000; עבור למלחמת לבנון השנייה ב-2006 ועד היום. ניסיונו העשיר ורב השנים של חזבאללה בלחימה א-סימטרית נגד אויב בעל עדיפות טכנולוגית ועליונות אווירית, התבטא בשימוש האינטנסיבי שעשה במערך הרקטות והטילים - הנשק העיקרי שעמד לרשות הארגון נגד ישראל במהלך השנים, ובייחוד במהלך מלחמת לבנון השנייה.

חזבאללה נדרש גם ללחימה נגד כוחות היבשה של צה"ל, תוך שהוא מבסס את יכולת ההגנה שלו על שטחים בנויים, אמצעי נ"ט (טילי קורנט) ושימוש נרחב במטעני חבלה ומוקשים לעצירת תנועת כוחות צה"ל. כמו כן עשה חזבאללה שימוש באמצעים מתקדמים דוגמת טילי חוף-ים שפגעו בספינת חיל הים "אח"י חנית" ב-14 ביולי 2006 ובכטב"מים מסוג "אבאביל".

נוסף על כך, הארגון רכש ניסיון צבאי עשיר במלחמה שהחלה בסוריה ב-2011 ושבה לחם לצד כוחות אסד, איראן ומיליציות שיעיות ורוסיה. בסוריה התנסה הארגון בניהול מערכה במסגרות צבאיות סדירות ומאורגנות, תוך הפעלת סיוע אווירי וארטילרי. עיקר הלחימה בסוריה התנהלה בשטחים בנויים, הן במשימות הגנה והן בפעולות לכיבוש שטח בנוי מידי האויב. בתימן מתנהלת הלחימה היבשתית בעיקר בשטחים בנויים, ובשל הדמיון הרב באופי הלחימה יכולים הידע והניסיון של חזבאללה להועיל למורדים.

מה יכול חזבאללה ללמוד מהניסיון בתימן

איראן משתמשת בזירת המלחמה בתימן כשדה ניסויים לבחינה של אמצעים ושיטות לחימה, ונראה שבכמה תחומים מרכזיים יכול חזבאללה ללמוד מהניסיון הנצבר במלחמה:¹

הזירה הימית. במהלך שנות המלחמה עשו הח'ותים שימוש במגוון אמצעי לחימה ימיים נגד הכוחות הימיים של הקואליציה הסעודית ונגד מטרות ימיות אזרחיות. מרביתם סופקו להם על-ידי איראן. הם השתמשו בטילי חוף-ים מדגם C-802 בדומה לאלה שבהם השתמש חזבאללה נגד חיל הים הישראלי ב-2006, תקפו בהצלחה כלי שיט של סעודיה ואיחוד האמירויות וניסו לפגוע גם בכלי שיט אמריקני.² ממשל אובמה הגיב בתקיפת אתרי המכ"ם ששיעו בירי הטילים ובהשמדתם באמצעות הצי האמריקני.³

נוסף על כך, הח'ותים עושים שימוש בכלי שיט בלתי מאוישים, חמושים בחומרי נפץ המופעלים בשלט רחוק, לתקיפת כלי שיט צבאיים של הקואליציה הסעודית, כלי שיט אזרחיים ומתקני נמל ונפט בחופי סעודיה.⁴ כמו כן, הם עושים שימוש נרחב בהטמנת מוקשים ימיים מול חופי תימן בים האדום, וגם כלי שיט אזרחיים נפגעו ממוקשים אלה.⁵

ח'זתים בתימן עם תמונות של מזכ"ל חזבאללה, נצראללה. ארגון חזבאללה רכש ניסיון צבאי עשיר במלחמה שהחלה בסוריה ב־2011 ושבה לחם לצד כוחות אסד, איראן ומיליציות שיעיות ורוסיה

חזבאללה בזירה הלבנונית. ב־2014 השתלטו הח'זתים על מרבית מערכות ההגנ"א שהיו ברשות צבא תימן (מערכות סובייטיות מדגמי SA-2,3,6 וטילי כתף מסוג SA-7) והופתעו לגלות שחלק ממערכות אלה לא היו שמישות, וחלקן הותקפו והושמדו על־ידי מטוסי הקואליציה כבר בשלבים מוקדמים של המלחמה.

כדי להתמודד עם התקיפות של חילות האוויר של הקואליציה ביצעו הח'זתים בעזרה איראנית הסבה של טילי אוויר-אוויר מתוצרת סובייטית, ששימשו במקור את מטוסי מיג-29 של חיל האוויר התימני, לטילי קרקע-אוויר שהותקנו על־גבי משאיות קלות. ההפעלה המבצעית הראשונה אירעה ב־17 ביולי 2017, עם טיל ששוגר לעבר מטוס F-15 סעודי. המטוס לא נפגע.¹⁰ בהמשך סיפקה איראן לח'זתים טיל נ"מ מתקדם מתוצרתה אשר מכונה "Sayyad-2C" ומערכת פסיבית (שאינה מבוססת מכ"ם פעיל, ולכן פגיעה פחות) לאיתור והרכשת מטרות אוויריות.¹¹

הח'זתים מפעילים את טילי הנ"מ שלהם במתכונת של מארבים נגד מטוסים, מסוקים וכטב"מים של הקואליציה - טקטיקה המכונה בכי מומחים "SAMbushes". לטענת הח'זתים, במהלך ארבע שנים עלה בידיהם להפיל כמה מטוסי קרב ומסוקים של הקואליציה, וכן כתריסר כטב"מים.

במהלך 2019 הצליחו הח'זתים להפיל שלושה כטב"מים אמריקניים, אף שארצות־הברית אינה תוקפת מטרות שלהם. ב־1 בנובמבר 2019 דיווחו הח'זתים כי הפילו כטב"ם אמריקני מסוג ScanEagle, שהיה לטענתם במשימת איסוף מודיעין. ביוני ובאוגוסט 2019 הפילו עוד שני כטב"מים, מסוג אחר. ארצות־הברית אישרה את הדיווחים.¹²

סוללות פטריוט של הקואליציה. עד כה ידוע על שלוש תקיפות כאלה: שתיים בשטח תימן ותקיפה אחת בשטח סעודיה, ליד העיר נג'ראן. תוצאות התקיפות אינן ידועות.⁷

בתחום הירי הרקטי יש לחזבאללה ניסיון רב, אולם זירת המלחמה בתימן מספקת לארגון הזדמנות להפעלת טילים בליסטיים ארוכי טווח (אף יותר מאלף ק"מ) וכן להפעלת טילי שיוט

נוסף על כך נקטו הח'זתים טקטיקה של מתקפה משולבת של כטב"מים וטילים בליסטיים, או טילי שיוט, נגד מטרות בעומק שטח סעודיה ואיחוד האמירויות. הם הוציאו לפועל בכמה מקרים מעין "סיכולים ממוקדים" נגד קצינים בכירים בצבא תימן: ב־10 בינואר 2019 תקפו המורדים הח'זתים באמצעות כטב"ם טקס צבאי של צבא תימן, בבסיס האווירי אל־אנאד. הכטב"ם התפוצץ מעל במת הכבוד שעליה ישבו קצינים בכירים והביא למותם של בכירים ועשרות חיילים שהשתתפו בטקס.⁸ השימוש הראשון של חזבאללה בכטב"מים נגד ישראל נעשה לצורך השגת מודיעין עוד לפני מלחמת לבנון השנייה. במהלך המלחמה שיגר חזבאללה כטב"מים מתאבדים מסוג "אבאביל" לעבר שטח ישראל, אולם אלה יורטו ולא גרמו נזקים. תחום הפעלת הכטב"מים בתימן מעניק לחזבאללה ידע עדכני ויקר ערך, שאותו הוא עלול ליישם בעימות עתידי בלבנון או בחזית רמת הגולן.⁹

הגנה אווירית. הח'זתים לוחמים בזירה שבה לקואליציה הסעודית יש עליונות אווירית מוחלטת, בדומה למצב של

צבא תימן וההתנגדות שולטים במוקה. שיתוף הפעולה הצבאי בין שני הארגונים מאז 2014 תורם רבות לשני הצדדים, ומשפר את היכולות המבצעיות שלהם

עצומים, שכן מערכת ההגנה האווירית הסעודית נכשלה לחלוטין באיתור הטילים והכטב"מים התוקפים וביירוטם. יש להתייחס ברצינות לאיום של ח'ותי, ולא מן הנמנע שהאיראנים ינסו להשתמש במורדים הח'ותים כדי לפגוע במטרות ישראליות באמצעות ירי טילים ארוכי טווח לעבר ישראל, או באמצעות פגיעה בכלי שיט ישראלי או בכלי שיט זר הנע בדרכו לישראל, באזור מְצָרֵי באב אל-מנדב ובים האדום.

סיכום

המערכה על ההגמוניה במזרח התיכון, דרך הפריזמה של הלחימה בתימן, עלולה לשאוב את ישראל פנימה, ללב המערכה, ללא רצונה. המעורבות האיראנית במלחמה בתימן באה לידי ביטוי בכמה מישורים:

- סיוע צבאי, כלכלי, מדיני והסברתי למורדים הח'ותים, שמועבר במישרין מאיראן או באמצעות בעלי בריתה, דוגמת חזבאללה.
- איראן רואה בח'ותים בעלי ברית שניתן לעשות בהם שימוש במסגרת המערכה הכלל-זירתית שהיא מנהלת, ולפיכך הח'ותים מאפשרים לאיראן להגביר את הלחץ על סעודיה דרכם.
- המלחמה בתימן מאפשרת לאיראן להשתמש בה כשדה ניסויים לבחינת מערכות נשק ותפיסות מבצעיות חדשות. חזבאללה והח'ותים בתימן הם חלק מהקואליציה הפרו-איראנית. לשני הארגונים אויבים משותפים וקשרים הדוקים שנמשכים כעשור. שיתוף הפעולה הצבאי בין שני הארגונים מאז 2014 תורם רבות לשני הצדדים, ומשפר את היכולות המבצעיות שלהם. המלחמה בתימן מאפשרת לחזבאללה ללמוד מניסיונם של הח'ותים והאיראנים בתחומים של הפעלת כטב"מים, טילי שיט, טילים בליסטיים ארוכי טווח, כלי שיט בלתי מאוישים המופעלים בשלט רחוק ועוד.
- למרות ההבדלים המשמעותיים הקיימים בין המלחמה בתימן ובין זירות המערכה הצפויות בין ישראל לחזבאללה, על ישראל לעקוב בקפידה אחר ההתפתחויות בזירת המלחמה בתימן כדי להקדים ולמגר ניסיונות של איראן ושל חזבאללה ליישם את הנלמד בזירה זו בחזית רמת הגולן ובלבנון.

ההערות למאמר זה מתפרסמות בסוף הגיליון.

ואולם לא רק כטב"מים בין ה"קורבנות" של ההגנה האווירית בתימן. ב-29 בנובמבר 2019 טענו הח'ותים כי הצליחו להפיל מסוק אפאצ'י סעודי בסמוך לגבול בין תימן וסעודיה, באמצעות טיל קרקע-אוויר, וכי שני הטייסים נהרגו.¹³

המשמעויות עבור ישראל

נוסף על הידע והניסיון שצובר חזבאללה במהלך הלחימה בתימן, נרקמים איומים ישירים על ישראל ועל האינטרסים שלה מצד הח'ותים והאיראנים בזירת הים האדום. ב-28 באוקטובר 2019 נפגש ראש הממשלה בנימין נתניהו בלשכתו בירושלים עם שר האוצר האמריקני, סטיבן מנוצ'ין, ואמר: "איראן הציבה את טיליה בתימן על-מנת לפגוע בישראל. איראן שואפת כעת להשיג נשק מדויק שיוכל לפגוע בכל מטרה במזרח התיכון בדיוק של חמישה עד עשרה מטרים. [...] האיראנים מפתחים את הטילים באיראן, ורוצים להציב אותם בעיראק ובסוריה ולהפוך גם את הארסנל בלבנון, של 130 אלף רקטות סטטיסטיות, לחימוש מונחה מדויק. הם שואפים לפתח את זה, וכבר התחילו להכניס אותם לתימן במטרה לפגוע בישראל גם משם".¹⁴

ב-9 בנובמבר 2019 נשא מנהיג הח'ותים בתימן, עבד אל-מאלכ אל-ח'ותי, נאום לרגל חג הולדת הנביא, ובו שיגר לראשונה איום ישיר לעבר ישראל. בנאום ששודר בערוץ הטלוויזיה "אל-מסירה" של המורדים הח'ותים, דחה ח'ותי את טענתו של נתניהו שלפיה איראן החלה לספק טילים מדויקים לתימן, ואיים לתקוף את ישראל אם זו תתקוף את תימן. "עמנו לא יהסס להכריז ג'האד על האויב הישראלי ולהנחית את המכות הקשות ביותר נגד המטרות הרגישות בישות של האויב, אם הוא יסתבך במעשי טיפשות נגד עמנו. העמדה העוינת שלנו נגד ישראל היא עמדה עקרונית, אנושית, מוסרית וחובה דתית".¹⁵ ב-14 בספטמבר 2019 הותקפו מתקני הנפט של סעודיה באבו קאיך וקראיס על-ידי 25 כטב"מים וטילי שיט. כתוצאה מההתקפה שותקה מחצית מתעשיית הנפט הסעודית. המורדים הח'ותים קיבלו אחריות על התקיפה, אך מחקירת האירוע עלה כי היא בוצעה על-ידי איראן ולא משטח תימן. זו הייתה מתקפת הכטב"מים וטילי השיט המשמעותית ביותר שנעשתה עד אותה עת לטווחים של מעל אלף ק"מ, ובשילוב מוצלח בין שתי מערכות הנשק. המתקפה גרמה לנזקים

